

OQIW SABAQLARINAN TISQARI DÓGEREK JUMISLARIN ÓTKERIW METODIKASI

Turumbetova A.

Ajiniyaz atındaǵı NMPI

Gumanitar hám jámiyetlik pánlerdi aralıqtan oqıtıw kafedrası oqıtıwshısı

Таянч сўзлар: шакллантириш, кўникма, тўгарак ишлари, методика, ўқиш дарсларидан ташқари, дарс, синфдан ташқари ишларни тақшил этиш, бошланғич синф, китоб билан ишлаш, оғзаки усуллар, визуал ўқитиш усуллари.

Ключевые слова: формирование, деятельность, групповая работа, методика, внеклассная работа, урок, педагогическая внеклассная деятельность, начальный класс, работа с книгой, устные методы, наглядные методы обучения.

Key words: formation, activity, group work, methodology, extracurricular work, lesson, pedagogical extracurricular activities, primary class, working with a book, oral methods, visual teaching methods.

Oqıw kónlikpelerin qáılestiriw boyınsha jumıslar tekǵana kórkem ádebiyatqa baylanıslı oqıw sabaqlarında, bálki onıń rawajlanıwı menen tálim hám tárbiyanıń basqa basqıshlarında da baylanıslı bolıwı kerek. Baslawısh ulıwma tálimniń Federal tálim mámleket standartı engizilgennen keyin, onı klasstan tısqarı jumıslarda dawam ettiriw múmkin.

Joqarıda aytp ótkenimizdey, baslawısh mektep oqıwshılarınıń sabaqtan tısqarı iskerligin shólkemlestiriwdiń túrli usılları bar. Klasstan tısqarı islerdi shólkemlestiriwdiń dástúriy usılları awızsha oqıtıw usılları, vizual oqıtıw usılları, ámeliy oqıtıw usılları.

Sabaqtan tısqarı shınıǵıwlarda kitap penen islew ushın isletiletuǵın usıllardı ajratıp kórsetemiz.

Siz awızsha usıllardan paydalangan halda kitap penen islew ushın sabaqtan tısqarı shınıǵıwları uyımlastırılıwıńız múmkin. Olar sizge qısqa waqt ishinde úlken kólemdegi maǵlıwmatları uzatıp, talabalar aldında máseleler tuwdırıp hám olardı sheshiw jolların kórsetiwge múmkinshilik beredi. Sóz járdeminde oqıtıwshı balalar sanasında ótken zaman, házirgi hám keleshektiń jaqtı

súwretlerin oyatıwı múmkin. Sóz oqıwshılardıń oyda sawlelendiriwin, yadın, sezim-sezimlerin aktivlestiredi.

Awızsha usıllar tómenдеgi túrлерге bólinedi: gúrriń, túsindiriw, sawbet, tartıs, lekciya, kitap penen islew.

Zamanagóy mektepte oqıw talqılawı ayırıqsha orın tutadı.

Onıń tiykarǵı maqseti talabalardıń bilim qızıǵıwshılıǵın xoshametlew, olardı belgili bir mashqala boyınsha hár qıylı ilimiy kóz-qaraslardı aktiv talqılawǵa tartıw, basqa birewdiń hám onıń poziciyasınıń argumentine hár qıylı jantasıwlardı túsiniwge úndew bolıp tabıladı. Oqıw talqılawı tabıslı ótiwi ushın talabalardı mazmunlı hám rásmiy túrde aldınan tayarlaw hám talqılaw qılınıp atırǵan másele boyınsha keminde eki kerı pikirlerdiń bar ekenligi zárúr. Bul tayarlıq processinde talabalar oqıw kónlikpelerin jaqsılaydı. Bilimsiz tartıs ob'ektiv, mánisiz hám uǵımsız bolıp qaladı hám pikirdi ańlatıw, qarsilaslardı isendiriw qábiletisiz - qızıqlıqtan juda, shálkes hám kerı [1]. Jaqsı ótkerilgen tartıs úlken tárbiyalıq hám tárbiyalıq áhmiyetke iye: ol mashqalanı tereńrek túsiniwge, óz poziciyasın qorgaw qábiletine, basqalardıń pikirleri menen esaplasıwǵa úyretedi.

Sabaqtan tısqarı shınıǵıwlarında siz oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw ushın vizual oqıtıw usıllarınan da paydalanıwıńız múmkin. vizual usıllardan kitap penen islew ushın illyustratsiya usılı kóbirek saykes keledi, bul oqıwshılardı illyustratsion qollanbalar, plakatlar, kesteler, súwretler, kartalar, doskadaǵı eskizlar, tegis modeller hám basqalardı kórsetiwdi óz ishine aladı.

Ámeliy oqıtıw usılları sabaqtan tısqarı shınıǵıwlardı qollanıladı. Olar talabalardıń ámeliy iskerligine tiykarlanadı. Bularǵa shınıǵıwlar, laboratoriya hám ámeliy jumıslar kiredi. Kitap penen islew ushın sabaqtan tısqarı shınıǵıwlarında barlıq túrдеgi ámeliy usıllardan paydalanıw múmkin.

Fizikalıq shınıǵıwlar tábiyattan awızsha, jazba, grafik hám oqıw hám miynetke bólinedi. Olardıń hár birin orınlawda talabalar intellektual hám ámeliy islerdi atqaradı.

Awızsha shınıǵıwlar oqıwshılardıń logikalıq pikirlewi, yadı, sóylewi hám itibarın rawajlandırıwǵa járdem beredi. Olar dinamikalıq hám jazıwlardı saqlaw ushın kem waqıt jumsawdı óz ishine aladı.

Jazba shınıǵıwlar bilimlerde bekkemlew hám olardı qollawda kónlikpelerdi rawajlandırıw ushın isletiledi. Jazba shınıǵıwlar logikalıq pikirlewdi, jazba sóylew mádeniyatın, jumista gárezsizlikti rawajlandırıwǵa járdem beredi. Jazıw shınıǵıwları awızsha hám grafik shınıǵıwlar menen birlestirilgen.

Grafikalıq shınıǵıwlarǵa diagrammalar, sıızılmalar, grafikalar, texnologiyalıq kartalardı dúziw, albomlar, plakatlar, stendlar tayarlaw, laboratoriya hám ámeliy jumıslar, ekskursiyalar hám basqalar waqtında eskizlardı orınlaw kiredi.

Oqıw hám miynet shınıǵıwları islep shıǵarıw hám miynet baǵdarına iye bolǵan talabalardıń ámeliy jumısların óz ishine aladı. Talabalar miynetti orınlaw processinde teoriyalıq bilimlerdi qollaydı. Bunday shınıǵıwlar talabalardıń miynet tárbiyasına járdem beredi.

Joybarlar usılın bólek ajratıp kórsetiw múmkin, sebebi bul usıl oqıw processinde sabaqtan tısqarı shınıǵıwlardı shólkemlestiriwde jańa bolıp, házirgi waqıtta oqıtıw hám sabaqtan tısqarı shınıǵıwlarda oqıwshılardıń ǵárezsiz túrde jańa bilimlerdi alıw, kerekli maǵlıwmatlardı toplaw, boljawlardı ilgeri jılıtıw, juwmaqlar shıǵarıw hám juwmaqlar shıǵarıw qáiletin qalıplestiriwge múmkinshilik beretuǵın usıl hám usıllardan barǵan sayın kóbirek paydalanılıp atır. Bunday usıllar arasında tiykarǵı orın joybarlar usılına tiyisli, sebebi bul mektep oqıwshılarınıń tálimin, oqıw iskerligin ámeliy, social áhmiyetke iye mashqalalardı sheshiwge jaqınlastırıwǵa múmkinshilik beredi, bul bolsa mektep tálimin turmısqa jaqınlastırıw ideyasın ámelge asıradı, oqıw procesin aktiv hám shaxsin áhmiyetli etedi [2].

Joybar klasstan tısqarı islerdi shólkemlestiriwdiń eń perspektivalı forması esaplanadı. Joybar usılınıń ayırıqsha ózgesheligi sonda, pedagogikalıq tásir bala menen birgeliktegi iskerlikte ámelge asırıladı, balanıń óz tájiriyesine tiykarlanadı [3].

Joybardı oqıtıwdıń maqseti mektep oqıwshılarında izertlew kónlikpelerin, sın pikirlewdi rawajlandırıw, mashqalanı sheshiw jolların izlew, materialdı usınıw usılına dóretiwshilik jantasıw hám sheriklik qılıw bolıp tabıladı. Maqsetlerge «men bunı ózim qılıwdı qáleyman» shárti menen erisiledi.

Hár qanday joybardı jaratıwda jas talaba maǵlıwmat qıdırıwǵa shaqırıq etedi, yaǵnıy ol oqıw iskerligi menen shuǵıllanadı: kerekli maǵlıwmatlardı qıdırıw, alınǵan maǵlıwmatlardı analiz qılıw hám ulıwmalastırıw.

Sabaqtan tısqarı shınıǵıwlar ushın joybarlar teması, álbette, tómendegilerge baǵdarlanǵan talabalardıń ózleri tárepinen usınıs etiliwi múmkin bul tek ǵana sap kognitiv, bálki dóretiwshilik, ámeliy de óz máplerine sáykes keledi. Ámelge asırılǵan joybarlar nátiyjeleri materiallıq bolıwı kerek, yaǵnıy. hár qanday tárizde bezetilgen (video film, albom, “sayaxat” jurnalı, sawǵa hám basqalar).

Joybarlardıń tómendegi túrleri ajratıladı: izertlew, dóretiwshilik, informaciya, ámeliyatqa baǵdarlanǵan. Joybarlar bir-birinen pariқ etedi:

1. Nátiyje: - ónermentshilik (“tamshı sayaxati” gúrrini, “dúnyanın tábiyiy zonaları” súwretleri, “dúnya xalıqları” postkartaları, “vulkan” maketi, jer modeli); - ilajlar (spektakllar, viktorinalar, geografıyalıq KVN);

2. Balalar sanı boyınsha:- individuallıq iskerlik (alınğan ónim- bir kisiniń jumısınıń nátiyesi); keleshekte jeke ónimler jámaátlik ónimge birlestiriliwi múmkin (mısahı, talabalar dóretpeleri kórgezmesi); - kishi toparlarda islew (ónermentshilik, kollajlar, maketlar, viktorinalar tayarlaw); - jámaátlik iskerlik (bir úlken ulıwma ónermentshilik, barlıq balalar qatnasıwındaǵı teatr tamashası);

3. Dawam etiw waqtı (bir neshe saattan bir neshe ayǵa shekem).

Mektepte dizayn jumısları ushın sharayat jaratıw balalardı dóretywshilik izertlewlerge aktiv tartıwǵa járdem beredi, gárezsiz túrde alınğan bilimler kólemin asıradı; ózlerine tanıs bolǵan sabaq sistemasında ózlerin jeterli aktiv kórinetuǵın etken talabalar arasında qızıǵıwshılıq artıp barıp atır.

Joybar usılı menen oqıw kónlikpelerin jetilistiriw mektep oqıwshıları ushın ańsat ǵana, májbúrlawlersiz ámelge asırıladı, bul bolsa oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw dárejesine unamlı tásir kórsetedi.

Joqarıdaǵılardan kelip shıǵıp, juwmaq shıǵarıwımız múmkin, sabaqтан tısqarı shınıǵıwlarda kitap penen islewdi shólkemlestiriw ushın jas oqıwshını tartatuǵın hár qıylı nátiyjeli usıllar ámeldegi oqıw iskerligi hám onıń oqıw kónlikpelerin qalıplestiriw dárejesin asırıw. Sonıń menen birge, sabaqтан tısqarı iskerlikti shólkemlestiriwdiń jetekshi usılı retinde kitap penen islew ushın sabaqтан tısqarı iskerlikti shólkemlestiriwdiń barlıq usılların birlestirgen hám barlıq oqıw kónlikpelerin qalıplestiriwge úles qosatuǵın joybarlar usılın ajıratıp kórsetiw múmkin. Baslawısh mektep oqıwshılarınıń oqıw kónlikpelerin jetilistiriw kózqarasınan sabaqтан tısqarı baǵdarlamalardı analiz qılıw bul bapta biz kitap menen islew ushın sabaqтан tısqarı baǵdarlamalardı analiz etemiz.

Sabaqтан tısqarı baǵdarlamalar tómendegi kriteriyalarǵa muwapıq analiz etiledi:

1. Baǵdarlamanıń maqsetli sazlamalarında qanday oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw;

2. Baǵdarlama mazmunında qanday oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw;

3. Oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw ushın qanday sırtqı kórinisler hám usıllar qollanıladı;

4. Baǵdarlamada joybar usılı qollanıla ma?

Analiz qılıw ushın tórt baǵdarlama alınğan, olardan biri sabaqтан tısqarı baǵdarlamalar kompleksinde baspa etilgen, qalǵan ushewi oqıtıwshılar tárepinen islep shıǵılǵan hám Internette jaylastırılǵan.

N.F.Vinogradova tárepinen redaktorlanǵan 1-4-klass sabaqtan tısqarı baǵdarlamalar kompleksinen Avtor L.A. Efrosininanıń “Kitaplar dúnyasında” birinshi baǵdarlamasın kórip shıǵıń. Bul baǵdarlama birinshi klasstan tórtinshi klasqa shekem tórt jıllıq oqıw ushın mólsherlengen.

Bul baǵdarlama maqsetli sazlamalarda tómenдеgi oqıw kónlikpelerin rawajlandırıwdı támiyinleydi:

1. Hár qıylı maǵlıwmat dáreklerinde háreket qılıw qábileti: kitap apparatı maǵlıwmatlarınan paydalanǵan halda oqılıwınan aldın kitap mazmunın boljaw; tema, janr hám avtorlıq huqıqı boyınsha kitaplardı tańlaw; kitaplar dúnyasında háreket qılıw (katalog menen islew, ashıq kitapxana fondı menen).

2. Tekst mazmunın túsiniw hám bahalaw qábileti: dóretpе haqqında óz pikirinizdi bildiriń hám óz kózqarasıńızdı tiykarlań; qaharmanlardıń minez-qulqların etika kózqarasınan bahalań, etikalıq pozitsiyangizni qalıplestiriń; kitaptıń dizayni hám dúzilisi tuwrısında óz pikirinizdi bildiriń.

3. Maǵlıwmattı birlestiriw hám aytıw qábileti: Oqılǵan kitaplardıǵa qısqasha túsindirmeler jazıń.

Baǵdarlamalıń mazmunı belgilengen maqsetlerge tolıq sáykes keledi.

Baǵdarlama ushın daǵaza etilgen barlıq oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw názerde tutılǵan. Bul baǵdarlama quramında klasstan tısqarı oqıw sabaqlarına uqsas sabaqlardı óz ishine aladı, sonıń menen birge bul baǵdarlamada klasstan tısqarı islerdi shólkemlestiriwdiń túrli formaları hám usılları qollanıladı : jámáátlik joybar iskerligi, epizod súwretlerin saqnalastırıw, dóretiwshilik jumıs (erterler, tabısıwlar quramı), túrli kórkem ádebiyatqa baylanıslı oyınlar, tańlawlar, ekskursiyalar.

Bul baǵdarlamada hár qıylı dizayn iskerligi qollanıladı.

Sonday etip, « kitaplar dúnyasında» sabaqtan tısqarı shınıǵıwlar baǵdarlaması baslawısh mektep oqıwshılarınıń barlıq oqıw kónlikpelerin jetilistiriwdi óz ishine aladı, degen juwmaqqa keliwimiz múmkin, lekin tiykarlanıp maǵlıwmat dárekleri menen islew hám tekst quramın bahalaw sıyaqlı oqıw qábiletlerine itibar qaratiladı. Baǵdarlamada sabaqtan tısqarı iskerliginiń túrli formaları hám usılları, sonday-aq joybar iskerligi bar.

Avtorlar N.G. Pisareva, E.V. Motsna, O.V. Kotyukova tárepinen “kitapqa keliw” dep atalǵan ekinshi baǵdarlamalı kórip shıǵıń. Bul baǵdarlama Internette jaylastırılǵan.

“Kitapqa keliw” baǵdarlaması birinshi klass oqıwshıları ushın mólsherlengen, baǵdarlamalardı ózlestiriw dáwiri bir jıl.

Bul baǵdarlamalıń maqseti oqılǵan tekstti qabil etiw hám túsiniw qábileti, qaharmanlarǵa muńasıplik, muńlaslıq kórsetiw, olarǵa minez- qulqların

xarakteristikalar hám bahalar, miynetin tiykarǵı ideyasın hám ibratlı ma`nisin anıqlaw sıyaqlı oqıw qábiletlerin rawajlandırıw bolıp tabıladı.

Bul baǵdarlamanın mazmunı barlıq tiykarǵı oqıw kónlikpelerin rawajlandırıwdı názerde tutadı :

1. Hár qıylı maǵlıwmat dáreklerinde háreket qılıw qábileti.

Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı : kitaptı xarakteristikalar, tema hám janrdı anıqlaw, berilgen tema boyınsha kitap tańlaw; kitaptın dúzilisi hám mazmunın biliw; súwretler menen islew.

2. Tekst mazmunın túsiniw hám bahalar qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı : qaharmanlardın háreketlerin analiz ete alıw ; dóretpе haqqında óz pikirinińizdi bildiriń.

3. Maǵlıwmatı tabıw hám alıw qábileti. Bul uqıp tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: súwretler boyınsha awızsha gúrriń qılıw; súwretler menen islew hám olar boyınsha sorawlarǵa juwap beriw; tekst boyınsha sorawlarǵa juwap beriw.

4. Maǵlıwmatı aytıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketi sebepli rawajlanadı- miynetin tiykarǵı ideyasın hám ibratlı ma`nisin anıqlaw, yaǵnıy talaba miynetin tómengi tekstin túsiniwi kerek.

Bul baǵdarlamada tiykarlanıp kitap penen islewdiń klassikalıq usılları qollanıladı. Awızsha usıl: gúrriń, sawbet, tartıs (informaciya dárekeri, tayın jıynaqlar); awızsha bahalar (sabaqtaǵı jumıslar, oqıw hám kredit jumısları), vizualizatsiya usılı: kórgеzbeli qurallar hám súwretler.

Ámeliy usıl: oqıw shınıǵıwlar; ámeliy jumıs.

Belgili bólimin izlew usılı: tiykarǵı maqsetke erisiw ushın bir bólimin wazıypalardı orınlaw. Shólkemlestirilgen iskerliginiń tómendegi formaları usınıs etiledi: ámeliyatqa baǵdarlangan oqıw shınıǵıwları ; dóretywshilik ustaxanalar; tematikalıq bayramlar, tańlawlar, kórgizbeler.

Joybarlastırılǵan nátiyjeler hám universal tálim háreketlerine tiykarlanıp, bul baǵdarlamada barlıq oqıw qábiletleri rawajlanadı, degen juwmaqqa keliwimiz múmkin, biraq tek ekewi maqsetli túrde rawajlanadı : maǵlıwmatı aytıw qábileti hám tekst mazmunın túsiniw hám bahalar qábileti. Kitap menen islewdi shólkemlestiriwdiń klassik usılları qollanıladı.

Joybar iskerligi usılı ulıwma qatnas etpeydi. Keyinirek, N.V. Zubarev tárepinen Internette jaylastırılǵan “kitaplardıń tilsimli dúnyası” dep atalǵan baǵdarlamanı kórip shıǵamız. Bul baǵdarlama tórtinshi klass oqıwshıları ushın mólsherlengen. Baǵdarlamanı ózlestiriw dáwiri bir jıl.

Bul baǵdarlamanın tiykarǵı wazıypalarınan biri kúshli oqıw qábiletine iye bolǵan aktiv oqıwshın qalıplestiriw bolıp tabıladı.

Bul baғdarlamanı ózlestiriw nátiyjesinde tómendegi oqıw qábiletleri rawajlanadı:

1. Maғlıwmattı birlestiriw hám aytıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı : miynetniń teması hám tiykarǵı ideyasın anıqlaw; tekstti semantik bólimlerge bolıw, olardı ataw ; miynetniń bas betlerin, onıń mazmunı menen jeterli qatnasın túsiniw; tekstti tolıq qayta gúrriń qılıw (tekstti bólimlerge bolıw, hár bir bólektiń hám pútkil teksttiń tiykarǵı ideyasın anıqlaw, hár bir bólekti hám pútkil tekst); bólektiń tiykarǵı ideyasın anıqlań, qollap -quwatlaytuǵın yamasa gilt sózlerdi ajratıp kórsetiw; joba dúziń (tekstten nominal gápler formasında, sorawlar formasında, gárezsiz túrde) hám onıń tiykarında pútkil tekstti tolıq qayta gúrriń qılıw ; tekstti bólimlerge ajratıw, mikrotomalardı anıqlaw.

2. Tekst mazmunın túsiniw hám bahalaw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: Oqılǵan miynetniń etikalıq hám estetikalıq mazmunın túsiniw, qaharmanlardıń minez- qulqlarınıń motivatsiyasın ańǵarıw, qaharmanlardıń háreketlerin etikalıq normalar kózqarasınan analiz qılıw ; tekstti, avtordıń taslandıǵın, qaharmanlardıń ısımların analiz qılıw tiykarında qaharmanǵa avtordıń munasábetin anıqlaw.

3. Hár qıylı maғlıwmat dáreklerinde háreket qılıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: kitap elementlerin biliw: mazmunı yamasa mazmunı, bas bet beti, túsindirme, súwretler; teksttiń hár túrli túrlerin salıstırıw: kórkem, oqıw, ilimiy-kópshilikke arnalǵan.

4. Tekstten maғlıwmat tabıw hám alıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: qaharman, háreket jayı haqqında gúrriń dúziwge múmkinshilik beretuǵın tekst degi sózlerdi, sóz dizbegilerdi saylań; illyustratsiyalar tiykarında gúrriń dúziń.

Bul baғdarlamada sabaqtan tısqarı iskerliginiń túrli formaları qollanıladı: epizod súwretlerin saqnalastırıw, dóretiwshilik jumıs (ertekler, tabısıwlar quramı), túrli kórkem ádebiyatqa baylanıslı oyınlar, tańlawlar, ekskursiyalar, biraq joybar iskerligi támiyinlenbegen. Joqarıdagılardan kelip shıqqan halda, biz “kitaplardıń tilsimli dúnyası” baғdarlaması oqıw kónlikpelerin maqsetli rawajlandırıwdı názerde tutadı degen juwmaqqa keldik.

Sabaqlardı ótkeriwdiń túrli formaları bar ekenligin názerde tutadı, biraq joybar iskerligin názerde tutpaydı. A.P.Samoylovaniń “oqıwshı” sabaqtan tısqarı iskerliginiń tórtinshi baғdarlaması, sonıń menen birge, internette jaylastırılǵan. Bul baғdarlama birinshi klasstan tórtinshi klasqasha bolǵan talabalar ushın mólsherlengen. Baғdarlamanı ózlestiriw dáwiri tórt jıl. Bul baғdarlamaniń maqsetlerinen biri oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw bolıp tabıladı. Bul

bağdarlamanın mazmunı tómendegi oqıw kónlikpelerin rawajlandırıwdı óz ishine aladı:

1. Hár qıylı maǵlıwmat dáreklerinde háreket qılıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: ol kitapǵa bağdarlanǵan, kitaptıń tiykarǵı elementlerin ajrata aladı, bas betti (avtor, bas bet) belgileydi; Oqılǵan kitap kim yamasa ne haqqında tuwrı juwap beriwdi biladi; kitaplar toparına bağdarlanǵan, oqıw temaların anıqlaydı, berilgen belgiler boyınsha kitaplardı tańlaydı, usınısnamaǵa muwapıq plakat hám kitap kórgezmesi; avtorlardın familıyaların olardıń kitaplardı menen baylanıstıradı; ǵárezsiz túrde onıń elementleri boyınsha kitaptıń mazmunın tańlaydı hám belgileydi; kitap elementlerin ajratıp turadı (muqaba, mazmun, bas bet beti, illyustratsiya, annotatsiya).

2. Tekst mazmunın túsiniw hám bahalaw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: qaharmanlardın háreketlerin, olardıń minez- qulqları motivların, qaharmanlardın sezim-sezimleri hám pikirlerin salıstırıwlaydı hám túsinedi, olardıń háreketlerin bahalaydı; Oqılǵan dóretpe haqqında bahalaytuǵın pikirlerdi ańlatadı.

3. Tekstten maǵlıwmat tabıw hám alıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: avtor aktyorlardı, tábiyaattı hám waqıyalardı súwretlew ushın paydalanatuǵın sózler hám sóz dizbegilerdi tekste ǵárezsiz túrde tabadı.

4. Maǵlıwmattı birlestiriw hám aytıw qábileti. Bul qábilet tómendegi universal tálim háreketleri sebepli rawajlanadı: tekstti ǵárezsiz túrde tolıq bólimlerge ajratadı hám olardaǵı tiykarǵı zattı aytıp otedi, dóretpe temasın hám ulıwma onıń mánisin belgileydi; kitapda isletiletuǵın metafora sóz dizbegilerdi túsinedi; kórkem tekstlerge awızsha súwretler sızadı; oqıw rejesin dúzedi hám onıń mazmunın qısqasha aytıp beredi; oqıǵanların ulıwmalastıradı, shıǵarmada logikalıq baylanıslardı tabadı.

Sabaqlardı shólkemlestiriw formaları : sabaq-tartıs, sabaq-bayram, sabaq-intervyu, integraciyalasqan sabaq, awızsha jurnal, tańlawlar, kórkem ádebiyatqa baylanıslı oyın. “ Oqıwshı” sabaqtan tısqarı shınıǵıw bağdarlamasında barlıq oqıw kónlikpelerin rawajlandırıw názerde tutılǵan. Sabaqlardı ótkeriwdiń túrli formaları ámeldegi, biraq joybar iskerligi názerde tutadı. Usınılıp atırǵan tort bağdarlamanı analiz qılıw tiykarında bul bağdarlamalar belgili dárejede yamasa basqa dárejede barlıq oqıw qábiletlerin rawajlandırıwdı támiyinleydi degen juwmaqqa keliwimiz múmkin. Geypara oqıw qábiletleri maqsetli túrde rawajlanadı, tiykarlanıp bul hár qıylı maǵlıwmat dáreklerinde háreket qılıw qábileti hám tekst mazmunın túsiniw hám bahalaw qábileti, basqa oqıw

qábiletleri tiykarǵı áhmiyet bermeydi. Biraq sonı atap ótiw kerek, bunday oqıw qábileti, tuwrıdan- tuwrı hám tikkeley bolmaǵan kórsetilgen tekstte maǵlıwmat tabıw qábileti- bul kishi oqıwshıǵa kórkem ádebiyatqa baylanıslı oqıwdı da, mektep oqıw baǵdarlamasınıń basqa pánlerin da tabıslı ózlestiriwde járdem beretuǵın júdá zárúrli oqıw qábileti.

Baǵdarlamasınıń barlıǵında klasstan tısqarı islerdi shólkemlestiriwdiń túrli usılları hám formaları bar. Biraq tek bir baǵdarlama dizayn iskerliginiń bar ekenligin támiyinleydi. Soǵan tiykarlanıp aytiwimiz múmkin, ush baǵdarlama baslawısh mektep oqıwshılarınıń oqıw kónlikpelerin jaqsılaw ushın oqıtıw usıllarınıń barlıq múmkinshiliklerinen paydalanbaydı.

Ádebiyatlar:

1. Boqiyeva H. Sifatni o'rgatishda o'quvchilar faolligini oshirish // Boshlang'ich ta'lim. – 5-son. 2010. – B. 18-19.
2. Da'wenov E., Usanova J., Abdijabbarova X. Qaraqalpaq tili. Grammatika, orfografiya ha'm til o'siriw. 3-klass ushın sabaqlıq. – Tashkent: "O'zbekiston", 2008. – 144 b.
3. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании, Москва, 1994
4. Қайырбаев Ж. Саўат ашыў методикасы. – Ноқис, «Билим» 1994. – 144 б.
5. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi: Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabalari uchun darslik: - T.: «Noshir», – 2009. – 352 b.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада ўқиш дарсларидан ташқари тўғарак ишларини ташкил этиш методикаси ҳақида сўз юритилади.

РЕЗЮМЕ

В данной статье говорится о методике организации деятельности помимо занятий по чтению.

SUMMARY

This article talks about the methodology for organizing activities in addition to reading classes.